

Evropská těžařská horečka naráží na odpor Sámů

Article by Erin Rizzato Devlin
February 24, 2026

V rámci snah zajistit energetickou bezpečnost se Evropa snaží výrazně navýšit svou produkci stěžejních nerostných surovin. V oblastech Norska a Švédska bohatých na nerostná naleziště těžařská horečka naráží na odpor domorodých Sámů.

@Hannah Thulé

Je vlahá letní noc a arktické slunce dosud stojí vysoko nad Repparfjordem, norským zálivem v oblasti za polárním kruhem. Mnoho ekologů a mladých aktivistů má plné ruce práce — snaží se blokadou oddálit zahájení provozu zdejšího dolu na měď. Kov zde vytěžený má být využit pro technologie, které jsou klíčové pro evropskou energetickou transformaci a bezpečnost.

Mezi aktivisty je také Isak Greger Eriksen, který sám nedávno objevil své sámské kořeny. Je členem Natur og Ungdom (Příroda a mládež), největší norské organizace ochránců přírody sdružující mladé lidi. „Jako ekologicky smýšlející lidé zelenou transformaci podporujeme, nechceme ale, aby se to dělo na úkor lidských práv, práv domorodých obyvatel a přírody. Proto jsme se rozhodli zakročit,“ říká.

Tábor aktivistů se hemží demonstranty. Někteří staví stany zvané lavvu, typické provizorní přístřešky sámského lidu na způsob týpí, které mají symbolicky připomínat zdejší původní obyvatelstvo. Další připravují plány protestů pro nadcházející dny. Repparfjord leží v oblasti Sámpi, kde se Sámové — příslušníci domorodého etnika, obývající arktické oblasti Norska, Švédska, Finska a severovýchodního Ruska — po tisíciletí věnují rybolovu, lovu a pastevectví sobů. Obnovený zájem o těžbu v oblasti bohaté na nerostná naleziště se tu střetává s jejich starobyrou kulturou, která je z velké části závislá na uchování přírodních podmínek.

Právě tady, čtyři sta kilometrů za polárním kruhem, schválila v roce 2019 norská vláda výstavbu dolu na měď Nussir, a to navzdory silnému odporu nejen ekologů, jako je Isak, ale také sámských rybářů a pastevců sobů. Projekt se připravuje od roku 2009 a má již všechna potřebná povolení k zahájení těžby. Navíc díky potenciálu zajistit bloku evropských zemí klíčové dodávky mědi získal důl letos v březnu speciální status strategického projektu EU. Nussir se má stát plně elektrifikovaným dolem s nulovými emisemi uhlíku.

16. června 2025, jen pár dní po prvním odstřelu, jenž byl proveden ještě před plánovaným termínem, však musel **důl kvůli blokadě aktivistů pozastavit činnost**. Ekologové protestovali proti tomu, že odstřel se konal v místě, na něž nedostal důl Nussir povolení k těžbě. Zastupitelstvo Hammerfestu připustilo, že námitka aktivistů je oprávněná — projekt však přesto zanedlouho poté opět dostal zelenou a hloubení šachty pokračovalo.

Demonstrant v aktivistickém táboře v Repparfjordu s organizací Natur og Ungdom. Zdroj: @Hannah Thulé.

Projekt spravovaný kanadskou společností Blue Moon Metals má produkovat měď, která je nepostradatelným materiálem při výrobě elektromobilů, rozvodových sítí, solárních panelů a větrných turbín. Norské úřady a těžební společnost argumentují, že Nussir přinese také nové pracovní příležitosti mladým lidem v oblasti, která se vyvíjí a zažívá ekonomický úpadek.

S tím však aktivisté a místní sámské komunity nesouhlasí. Mezi sámskými pastevci sobů narůstá obava, že podobné projekty naruší životní prostředí, a ohrozí tak jejich tradiční způsob obživy. „Pokud přijdeme o oblasti, kde se sobi rozmnožují, přijdeme o sobí mláďata, a tím i o základ pro pokračování chovu sobů. Přes to zkrátka nejede vlak,“ říká Nils Utsi, zástupce pastevců sobů z oblasti Fettja, kterou má projekt zasáhnout. „O určitých věcech smlouvat nelze. Znamenalo by to náš konec, a o tom se zkrátka nevyjednává.“

Vlnu nesouhlasu vyvolaly také obavy, že hlušina — zbytkový materiál, který zůstane po získání cenné nerostné suroviny z rudy — skončí ve fjordu. Aktivisté varují, že těžební odpad ohrozí místní rybáře a tradici rybolovu přímořských Sámů.

V reakci na tyto obavy ekologové z organizace Natur og Ungdom vybudovali aktivistický tábor poblíž těžební lokality a celé loňské léto protestovali proti zprovoznění dolu. Když potom v červnu zahájila společnost těžbu, aktivisté se shromáždili v blízkosti dolu, aby zablokovali horníky chystající se k vyhloubení šachty, a řetězy se přivázali k těžké technice. Několik z nich zatklá policie a uložila jim pokutu, přesto však vytrvali ve svém odhodlání protestovat jak přímo na místě, tak na internetu, kde vyzvali aktivisty z celého světa, aby je podpořili.

Podobné obavy panují také v Kiruně, švédském městě za polárním kruhem, které se nachází tři sta kilometrů severozápadně od Repparfjordu. Místní obyvatelé tu protestují proti projektu Per Geijer, který připravuje státem vlastněná společnost LKAB. Projekt v současnosti čeká na udělení těžební koncese Švédským úřadem pro těžbu, a to je zase podmíněno získáním dalších ekologických povolení — do té doby nelze těžbu zahájit.

Dějiny města jsou s těžbou provázány od jeho vzniku. Kiruna byla založena v roce 1900 jako hornické město přímo nad ložiskem železné rudy v horách Luossavaara a Kiirunavaara, v oblastech, které dříve sezónně užívaly sámské komunity k lovu, rybolovu a pastevectví sobů.

Dnes způsobují těžební aktivity v Kiruně poklesy a půdy a další terénní deformace, což si v budoucnu vyžádá přesun města do jiné lokality. Nedávno byl takto přemístěn 113 let starý kostel v Kiruně, což přitáhlo pozornost celého světa a přesun kostela byl oslavován jako výjimečná historická událost.

Zástupce kirunské sámské komunity Gabna ale upozorňuje, že pokud nový těžební projekt zahájí činnost, těžba se zakousne hluboko do oblasti využívané soby a zablokuje migrační cesty, kterými sobí stáda putují mezi pastvinami. „Nic už jim není svaté. Je vidět, kolik jsou obyvatelé Kiruny ochotni obětovat na oltář prosperity a blahobytu Švédska,“ říká Lars-Marcus Kuhmunen.

Potřeba zelené transformace

Lokální napětí v Kiruně a Repparfjordu připomíná obdobnou situaci v Portugalsku, Srbsku nebo České republice, kde se také ve jménu evropské zelené transformace a strategické nezávislosti prosazují nové těžební projekty. Kovy jako měď nebo lithium jsou klíčové pro infrastrukturu a obnovitelné technologie, jako jsou solární panely,

větrné turbíny či baterie pro elektromobily. Mezinárodní energetická agentura (IEA) nedávno vydala varování, že během příštích deseti let může nastat celosvětový nedostatek mědi.

Rovněž geopolitické napětí nutí Evropskou unii konat. S tím, jak se Evropa snaží odpoutat od čínských a ruských dodavatelských řetězců v oblasti energetiky, roste také tlak na lokální těžbu nerostů nezbytných pro zelenou transformaci. „Ocitli jsme se hluboko v klimatické i bezpečnostní krizi.“ říká Bard Bergfeld, ekolog, který působí jako expert na nerostné suroviny a je členem rady švédské těžařské společnosti Granex.

„Energetická transformace znamená přechod od hospodářství založeného na fosilním uhlíku k hospodářství založenému na kovech. Tyto kovy je třeba těžit a těžbu lze provádět jedině tam, kde se nacházejí ložiska nerostů,“ říká Bergfeld.

Invaze Ruska na Ukrajinu v roce 2022 a následná energetická krize Evropu konfrontují s palčivou závislostí na ruském plynu a ropě. Brusel se o snížení této závislosti snaží. Evropská komise vyhlásila, že do roku 2027 by se Evropa měla plně odpoutat od ruského plynu — ačkoli jeho dovoz v roce 2024 ve srovnání s rokem předcházejícím narostl o osmnáct procent.

Současně zůstává Evropa do velké míry závislá na Číně, pokud jde o takzvané vzácné zeminy — totiž skupinu sedmnácti kovů, které jsou nepostradatelné pro zelené technologie a další strategická odvětví průmyslu. Jak ukazuje rozhodnutí Číny omezit vývoz vzácných zemin do USA v reakci na Trumpovu celní politiku, dodávky těchto kriticky důležitých kovů ve světě plném geopolitického napětí nelze pokládat za nic samozřejmého.

Strategic Projects for the EU

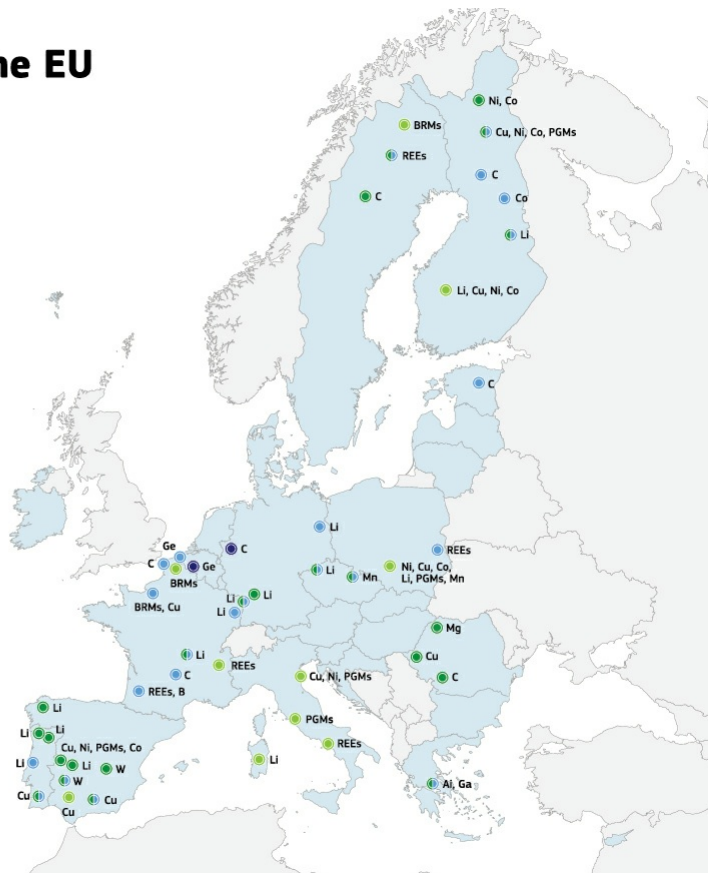
MAP LEGEND

Al	Aluminium
B	Boron
BRMs	Battery Raw Materials ¹
Co	Cobalt
Cu	Copper
Ga	Gallium
Ge	Germanium
C	Graphite
Li	Lithium
Mg	Magnesium
Mn	Manganese
Ni	Nickel
PGMs	Platinum Group Metals
REEs	Rare Earth Elements
W	Tungsten

¹ Battery Raw Materials refer to lithium, cobalt, nickel, manganese and graphite

Disclaimer: The location of projects is based on a regional scale and doesn't reflect their exact geographical locations

Strategické projekty EU schválené v březnu 2025: Nussir a Per Geijer jsou součástí těchto snah o rozvoj domácích dodavatelských řetězců. Zdroj: ©Evropská komise

Bezpečnostní politika na územích domorodých obyvatel

V květnu 2024 vstoupil v platnost evropský Akt o kritických surovinách (CRMA), jehož cílem je přispět ke koordinaci úsilí jednotlivých členských států o zajištění stabilních dodávek čtyřiatřiceti surovin, mezi něž patří například vzácné zeminy, lithium nebo kobalt. Všechny tyto suroviny jsou pokládány za „kritické“, neboť mají nezastupitelnou úlohu nejen v přechodu na nefosilní zdroje energie, ale také v zajištění dlouhodobé bezpečnosti Evropské unie.

Kostel v Kiruně byl přemístěn kvůli dopadům těžby pod městem. Zdroj: ©Eden Maclachlan.

Nejenže totiž pohánějí zelené technologie, ale jsou nepostradatelné také v digitálním, bezpečnostním, vzdušném a kosmickém sektoru. V souladu s Aktem o kritických surovinách má Evropa do roku 2030 deset procent strategických nerostů vytěžit, čtyřicet procent zpracovat a pětadvacet procent recyklovat. Mají-li země EU naplnit první stanovený cíl, potřebují v příštích pěti letech na svém území těžbu těchto nerostů zpětinásobit.

Diverzifikace dodavatelských řetězců a navýšení nerostné produkce znamená v praxi více těžby, více zpracovatelských provozů a více recyklačních stanic na evropské půdě. Právě proto začal Brusel urychlovat proces schvalování těžebních projektů. Společně s Aktem o kritických surovinách Evropská komise schválila v rámci

EU sedmačtyřicet strategických projektů. V březnu 2025 následoval seznam třinácti strategických projektů ve třetích zemích.

V severovýchodních zemích bylo s ohledem na geologickou skladbu zdejší půdy a také na přítomnost etablovaného těžebního průmyslu vybráno deset různých projektů zaměřených na těžbu, zpracování či recyklaci strategických surovin. Těžební projekt Per Geijer v Kiruně a důl na měď Nussir v Reppargjordu patří mezi ně.

První z nich má zajistit osmnáct procent evropských domácích dodávek vzácných zemin a druhý má podle projektu produkovat kolem čtrnácti tisíc tun mědi ročně. Měď vytěžená v Reppargjordu bude následně distribuována mezi odběrateli v zemích EU pro větrné a solární elektrárny a pro potřeby leteckého a obranného průmyslu.

Těžbařská horečka však přináší také zásadní problémy, zvláště na arktickém severu. Narůstající odpor proti strategickým projektům vyvolává naléhavé otázky ohledně toho, jak vyvážit potřeby zelené transformace se zájmy a právy domorodého obyvatelstva.

Bezpečnostní politika na domorodých územích

Akt o kritických surovinách stanovuje, že těžební a zpracovatelské společnosti musí věnovat pozornost rizikům spojeným se sociálními a ekologickými dopady svých projektů a snažit se je řešit či zmírňovat, kritikové však varují, že tlak Evropské unie na urychlení a efektivitu těžebních projektů je s deklarovaným záměrem těžko sluchitelný.

„Celý zákon je navržen tak, aby podpořil těžební průmysl: jeho jediným cílem je usnadnit těžbu. Sleduje ekonomické a strategické zájmy, chápané jako důležitější než například dodržování lidských práv,“ říká Annette Löfrová, politoložka ze Stockholmského institutu životního prostředí (SEI).

Nedávná zpráva Stockholmského institutu ukazuje negativní dopady těžebních aktivit na sámské pastevecké komunity v severním Švédsku. Závěrem studie konstatuje, že zásadním problémem i nadále zůstávají nedostatky v legislativách jednotlivých států, v dobrovolných závazcích korporací a také mocenská a finanční asymetrie mezi místními komunitami a soukromými společnostmi.

Pokud jde o směrnice OECD, těžebního sektoru se týká požadavek „smysluplného a respektujícího“ zapojení místních obcí do rozhodovacího procesu. Rovněž mezinárodní právo zakotvuje požadavek předběžného svobodného a informovaného souhlasu domorodých skupin obyvatelstva, který má zaručit, že původní obyvatelé se budou moci účastnit rozhodovacích procesů a budou mít slovo v rozhodování o krocích, které na ně mají dopad, což se týká i vydávání koncesí k těžbě. Toto ustanovení vychází z práva na sebeurčení a z antidiskriminačních principů.

Když však Evropský parlament navrhl, aby Akt o kritických surovinách obsahoval také požadavek předběžného svobodného a informovaného souhlasu domorodých etnik, Švédsko bylo jednou ze zemí, které se postavily proti této úpravě — načež byla příslušná pasáž z návrhu zákona vyřazena. Je to součást obecnější tendence, kdy se švédská vláda, která od posledních voleb v roce 2022 vládne s podporou krajní pravice, vzdaluje od svých klimatických závazků a od ochrany životního prostředí.

Article 10

Indigenous peoples shall not be forcibly removed from their lands or territories. No relocation shall take place without the **free, prior and informed consent** of the indigenous peoples concerned and after agreement on just and fair compensation and, where possible, with the option of return.

Článek 10 Deklarace OSN o právech domorodých národů.

Nedávná studie Evropské environmentální kanceláře (EEB) zdůraznila, že nedostatečná transparentnost schvalování strategických projektů představuje porušení Aarhuské úmluvy o přístupu k informacím, již je Evropská unie signatářem. „Rozhodovací procesy týkající se využití půdy neberou zřetel na lidská práva Sámů,“ říká Brittis Edmanová ze Švédského institutu pro lidská práva.

Mluvčí Evropské komise, kterého jsme kontaktovali s žádostí o komentář, popisuje situaci poněkud jinak: „Akt o kritických surovinách obsahuje opatření pro efektivnější a předvídatelnější schvalovací procesy, aniž by se přitom porušovaly či zlehčovaly ekologické standardy EU. Požaduje sociálně zodpovědnou praxi, dodržování lidských práv a komplexní a smysluplné zapojení místních lidí včetně domorodých komunit.“

V červnu 2025 čtyři europoslanci ze strany Zelených obvinili Evropskou komisi z utajování strategických projektů schválených v rámci Aktu o kritických surovinách. Europoslanci si stěžovali, že neměli přístup k posudkům týkajícím se dopadů na životní prostředí.

Směrem ke spravedlnosti v oblasti zdrojů

Spor ohledně těžby kriticky důležitých kovů je jen jedním z mnoha aspektů, které v současnosti narušují tradiční způsob života Sámů. Kaisa Syrjänen Schaalová, právnička a vedoucí sekretariátu Sámské komise pravdy, pověřené švédskou vládou zdokumentovat útlak sámského lidu, říká: „Pastevectví ohrožuje řada aktivit: lesnictví, těžba, větrné parky, vodní elektrárny. Všechna uvedená odvětví potřebují půdu, a prostor pro život Sámů se tak čím dál víc zmenšuje.“

Arktická oblast se navíc otepluje čtyřikrát rychleji, než je celosvětový průměr, a tedy i změny klimatu představují pro sámskou kulturu ohrožení. Životní prostředí se proměňuje a najít pro stáda vhodné pastviny je stále obtížnější.

Těžební projekty sice vznikají mimo jiné i proto, aby klimatickou změnu zmírnil, mnozí však mají za to, že si vybírají od domorodých společenství příliš vysokou daň. „Dělají to pro peníze. Řešením klimatické změny by mělo být snížení spotřeby, ne otevírání dalších dolů,“ míní Nils Utsi.

Lebka soba v Kiruně, Švédsko. Zdroj: ©Lars-Marcus Kuhmunen.

Lidskoprávní analytička Brittis Edmanová upozorňuje, jak tato tendence spolu s novou industrializací Severu, která souvisí se zelenou transformací, zvěšuje rozpor mezi principy mezinárodního práva na jedné straně a opatřeními přijímanými na úrovni jednotlivých států, jako jsou posudky týkající se dopadů na životní prostředí nebo koncese k těžbě, na straně druhé. Annette Lőfová ze Stockholmského institutu životního prostředí vidí situaci podobně jako Edmanová.

„Dnes je už jasné, že práva domorodých obyvatel jsou v severských zemích uznávána spíše jen na symbolické úrovni,“ říká Erdmanová a dodává: „Strategické projekty, u nichž se předpokládá zrychlený proces schvalování v systému už nyní přetíženém, je třeba zasadit do širšího kontextu a uvědomit si, že domorodé obyvatelstvo už v minulosti utrpělo řadu křivd a přišlo o velké množství půdy.“

„O právech Sámů se někdy mluví jako o privilegiích. To ale není pravda. Jejich práva jen slouží k tomu, aby se vyrovnaly rozdíly v tom, jakým privilegiím se kdo těší. Podstatou práv domorodých obyvatel je uznání jejich specifické kultury a životních podmínek,“ dodává Edmanová.

Nalézt kompromis nebude snadné. Hrozí nebezpečí, že zrychlený proces udělování koncesí k těžbě a zkrácení procesu veřejného projednávání povede k tomu, že se prostor pro konstruktivní debatu a vyjednávání mezi rozhodovacími orgány, obcemi, těžebními společnostmi a dalšími zainteresovanými subjekty zúží. Pastevci sobů v Kíruně si už dnes stěžují, že jejich připomínkám během veřejného projednávání nikdo nenaslouchá. A v Repparfjordu žádná debata s developery ani neprobíhá.

„Tyto nerosty budou pro zelenou transformaci zapotřebí. Otázka však zní, do jaké míry — a tahle diskuse se vůbec nevede,“ říká Lőfová ze Stockholmského institutu životního prostředí.

Lőfová si myslí, že demokratické zapojení domorodých skupin bude napříště čím dál důležitější, mají-li se uspokojivě vyřešit zdánlivě nepřekonatelné konflikty související s těžbou nerostů na lokální úrovni — a také mají-li být budoucí rozvojové projekty ve Skandinávii vůbec úspěšné. „Akt o kritických surovinách správně identifikuje a řeší otázky geopolitického napětí, ale nezabývá se vůbec vnitřními problémy, jako je nesouhlas s těžbou v mnoha částech Evropy. Nechápe je jako podstatné konflikty, k nimž je třeba přistupovat se stejnou vážností, spíše je pokládá za pouhé technikálie,“ vysvětluje.

Lőfová je přesvědčená, že pokud se to nezmění, může to vést k vystupňování napětí a ke střetům ve větším měřítku — jak mezi skupinami, jejichž práv se těžba dotýká, a státy, tak i mezi místními komunitami a Evropskou unií.

Podobné dopady mohou mít projekty bezpečnostní politiky v severní Evropě. Severoatlantická aliance v poslední době zintenzivnila aktivity v severní Evropě a na hranicích s Ruskem — zejména je tu řeč o nově schválené letecké základně v norském Bodø. Objevují se spory ohledně militarizace arktické oblasti: a to i s ohledem na práva zdejších Sámů.

„Pokud jde o širší geopolitický kontext, zájmy domorodých obyvatel v Norsku a Švédsku nelze z debaty týkající se evropské energetické bezpečnosti vynechat,“ uzavírá Lőfová. Zajištění stabilních dodávek kriticky důležitých nerostů z domácích zdrojů je nyní pro Evropskou unii významnou prioritou.

Přesto je v době naléhavých klimatických a geopolitických problémů zapotřebí vést konstruktivní dialog. A to proto, aby se zajistilo dodržování lidských práv a také aby se vzaly v potaz dopady na životní prostředí.

Překlad Magdalena Jehličková.

Toto vyšetřování bylo provedeno s podporou Journalismfund Europe.

Journalismfund Europe

Erin Rizzato Devlin is a researcher and investigative journalist based between Sweden and Scotland. Her work focuses on energy, human rights and the just transition. She is co-founder and director of Equitable Energy Research CIC, a not-for-profit created to help local communities navigate the renewable energy sector with confidence.

Published February 24, 2026

Article in Czech

Translation available in English

Published in the *Green European Journal*

Downloaded from <https://www.greeneuropeanjournal.eu/evropska-tezarska-horecka-narazi-na-odpor-samu/>

The Green European Journal offers analysis on current affairs, political ecology and the struggle for an alternative Europe. In print and online, the journal works to create an inclusive, multilingual and independent media space. Sign up to the newsletter to receive our monthly Editor's Picks.